

Smutný konec skvělé kariéry

Jako snad ve všech oborech lidské činnosti, i oblasti filatelistického zkušebnictví je mnoho povolanych a jen málo vyvolených – tedy těch, kteří poznání významně posunují kupředu a na jejich výroky se lze spolehnout. K takovým osobnostem patřil Jan Karásek, znalec, který vykonal mnoho cenného, což bylo uznáno doma i na mezinárodním poli. Závěr jeho desítky let trvajícího snažení však, bohužel, dílo nekorunoval. Určitě tedy stojí za zamyšlení, proč tomu tak bylo a zda z toho lze vyvodit nějaké poučení.

FRANTIŠEK BENEŠ – MAREK VRBA

Inženýr Jan Karásek (1927) měl všechny předpoklady, aby se stal skvělým filatelistickým znalcem. Známky měl rád, sbíral je, studoval, a do hloubky jim rozuměl. Navíc měl dobrou povahu – byl srdečný, vystupoval přátelsky a v jednání se sběrateli byl vstřícný, ochotný, otevřený a velmi trpělivý. V diskuzích, na přednáškách i v publikacích uměl srozumitelně vyložit své závěry a vždy přítomně obhajoval svá odborná stanoviska. Navíc byl z Brna, což jistě také hrálo svou roli, protože ne všechno důležité musí nutně pocházet z Prahy, a v rámci snahy o vyváženost mu to v údobí, kdy se teprve prosazoval, v očích sběratelů i vedení SČSF přidávalo nějaký ten pomyslný bod navíc. A především – to je třeba zdůraznit – byl neobyčejně pracovitý, což nemohl nikdo přehlédnout. Byl autorem mnoha odborných článků a pojednání ve Filatelii i dalších časopisech a zpravodajích, a autorem či spoluautorem řady brožur, knih a Monografií. A taky mu přálo štěstí – například v případě zdařilé knihy Padělky čs. známek (1963), na jejímž vzniku se spolu s pány Kvasničkou, Paulíčkem (a Mrňákem) podílel, byl z autorů první v abecedě, a tak je kniha pro celé generace sběratelů spojena především s jeho jménem. Jeho prestiží samozřejmě velmi pomohlo, že byla a je dodnes vnímána a hovorově nazývána jako „Karáskovy Padělky“, v podstatě to nastartovalo jeho raketový vzestup na poli filatelistického zkušebnictví. To, že tento úspěch o pětadvacet let později nezopakoval v knize Čs. poštovní známky a jejich padělky (1998), jejímž byl jediným autorem a která je co do záběru ambicióznější, ale co do kvality zpracování nedosahuje úrovně své předchůdkyně, jen potvrzuje významný podíl zbylé trojice spoluautorů při tvorbě knihy původní.

Prvních osm dekád ze století československého filatelického zkušebnictví do určité míry charakterizovaly generační střety, které zjednodušeně a ve zkratce můžeme představit takto: Jako první významný čs. znalec se počátkem 20. let „ustanovil“ Lešetický, proti němuž se na jejich konci vymezil Hirsch (za podpory Fraňka a později i Mrňáka), který Lešetickému vyčítal omyly při ověřování přetisků Pošta československá 1919. Proti Hirschovi (a spol.) ve třicátých letech vystoupil Gilbert, který s ním vedl řadu odborných sporů na stránkách tisku, a dokonce i spory soudní. Veřejné spory mezi nimi pokračovaly po roce 1945, tentokrát ale už i mimo oblast ryze odbornou (jak je podrobně popsáno v seriálu článků Rudolf Gilbert: 115 a 90, např. ve F11/11). Nakonec Gilbert opanoval pole, ale

jen do 60. let, kdy se proti němu začal vymezovat právě Jan Karásek.

Jedním z důležitých témat jejich sporů byla otázka, zda typy Hradčan ověřovat podle skutečné podoby spirály – jak to dělal Gilbert, nebo na základě mnohem pracnější identifikace pole, na němž se odlišný typ nacházel na tiskové desce – což prosazoval Karásek. Gilbert a jeho stoupenci poukazovali na skutečnost, že v řadě případů se spirála jeví odlišně od podoby, v níž se nacházela na desce, takže by jako první typ bylo ověřována i známka, na níž je spirála zalitá, a jako druhý typ naopak známka, jejíž spirála je nahodila nedotíštěná (to se vyskytuje poměrně často zejména na hodnotě 25 h V. kresby) – tedy v obou případech obráceně, což jim oprávněně připadalo nelogické. Vývoj však dal za pravdu Karáskovi, který identifikaci vzácnějších I. typů pocházejících z desek s převahou typů II. sběratelům velmi usnadnil svou brožurou Hradčany (identifikace známek; 1982). O dva roky později vydal brožuru Zoubkování čs. známek, zabývající se dalším tématem, v němž vedl s Gilbertem spory. V obou oblastech Karásek nakonec zvítězil, k rychlosti toho však nepochybně přispělo, že Gilbert jako exponent „prvorepublikového“ spolkového života stál spíše na okraji tehdejšího oficiálního filatelistického dění, zatímco Karásek měl jednoznačnou podporu SČSF (součástí formálně vládnoucí Národní fronty), a tedy především neomezenou možnost šířit své odborné názory přednáškami a tiskem. V každém případě však tyto Karáskovy názory byly správné a jednoznačně posunovaly filatelistické poznání kupředu. Tak je vnímala i odborná veřejnost, Karásek se stal naším nejrespektovanějším znalcem a toto postavení si udržel až do první poloviny devadesátých let.

Společně těmito osmdesáti letům československé znalecké historie bylo, že vynikající znalci nejen nevychovali své kolegy a nástupce, ale dokonce proti zájemcům o znalectví mnohdy brojili, ve snaze udržet si své – jistě pracně vydobyté – monopolní postavení, přinášející jim nejen nezanedbatelné příjmy, ale i prestiž a prominentní postavení mezi sběrateli. Nic ale netrvá na světě věčně, ani láska k jedné slečně – jak se zpívá v jedné staropražské odrhovačce. A stejně jako u jeho předchůdců, i znaleckou kariéru Jana Karáska lze popsat jako oblouk sestávající z údobí: příchod na scénu – úsilí o proniknutí – boj s předchůdci – „panování“ – úpadek a zpochybňování. K tomuto neblahému průběhu nejvíce přispěla právě ta už zmíněná urputná snaha udržet se na špičce, sám a sám, bez sdílení poznatků a kontroly výroků a závěrů, kterou by prováděli další znalci, jimž by byl kolegiálně rovněž dopřán

kousek místa na slunci. Ti staří znalci se téměř bez rozdílu chovali jako cechovní sdružení žárlivě si střežící své vylučné postavení i své poznatky (know-how), a nepouštěli mezi sebe výrazné osobnosti (nebo jen velmi neochotně) z obav, aby jim nepřerostly přes hlavu. Byli to prostě sólisté, a tak je neměl kdo včas upozornit, když se vydali nesprávným směrem, ale šlo by to ještě celkem snadno napravit. Taktó se na to přišlo, až už bylo pozdě. Dělo se tak od počátku, kdy Lešetický léta odmítal jakoukoli kritiku svých znaleckých výroků s odůvodněním, že přeci jen on „byl u toho“ (tedy u tisku našich prvních emisí, zejména PČ 1919), Hirsch se zase nechal příliš unést bojem proti němu, Gilbert příliš lpěl na identifikaci drobných detailů svědčících o „pravosti“, namísto aby se zabýval především znaky svědčícími o opaku (nemluvě o už zmíněných chybách v metodice při určování typů Hradčan a o chybách při posuzování pravosti zoubkování).

Pokud jde o Karáska, za jeho velkou chybu lze považovat, že ani on si nevychoval kvalitního spolupracovníka a nástupce. Jestli ho nenašel, nebo nechtěl, už bychom jen hádali. V každém případě jeho nejbližší spolupracovník Pavel Pittermann nenaplnil naděje, které do něj zřejmě vkládal. Byl to nepochybně slušný člověk (což je pro znalce důležitý předpoklad), zapálený filatelista, zdatný svazový funkcionář, ale ve znalecké oblasti Karáskovy úrovně nedorostl. To jistě přispělo k tomu, že oba (spolu s F. Žampachem) na přelomu 80. a 90. let zavedli takzvaný IV. typ u známek emise Hospodářství a věda 1923, ověřovali ho a nekriticky obhajovali, i když od počátku bylo jasné, že jde o pouhou tiskovou nahodilost (viz F1/02). Už dlouho před tím Karásek zcela rezignoval na oblast pravosti a jakosti lepu poštovně nepoužitých známek, ale namísto, aby to otevřeně přiznal a v této věci se prostě nevyjadřoval, jako pravé a bezvadné svou značkou opatřoval i známky s padělaným lepem a do atestů jako svěžít popisoval známky s odstraněnou nálepkou nebo lepem reparovaným. Už na přelomu 80. a 90. let se nedalo přehlédnout, že čas od času ověřil i známky padělané, a v průběhu dalších let se jejich počty zvyšovaly, stejně jako rostly počty atestů, které vystavoval (to lze snadno zjistit z jejich číslování a dat vystavení); z původních stovek to narostlo do těžko představitelných tisíců. Výsledkem je, že ve sbírkách a na trhu se vyskytují stovky (a možná ještě více) známek ověřených značkou Karásek nebo dokonce s jeho atestem, i když jde o nepochybné padělky ke škodě sběratelů.

Příčinu toho můžeme jen odhadovat. Samozřejmě se nedalo přehlédnout, že s přibývajícím léty Jan Karásek stále hůře viděl – měl tlusté brýle, a i tak známky prohlížel z neobvykle malé vzdálenosti. Pokud by to byla jediná příčina množících se chybných znaleckých výroků, kdyby měl kolem sebe kolegy, schopné to rozpoznat a ochotné ho na to upozornit, problémy by se nerozrostly do tak velkého rozměru. Roli však zřejmě hrál i prvek ekonomický¹⁾, konkrétně příjem z vystavování atestů, jejichž počet, jak už jsme zmínili, od druhé poloviny 90. let dramaticky vzrostl. Počet těch chybně vystavených na známky, které se ve skutečnosti ukázaly jako padělky, byl nakonec tak velký, že

Svaz českých filatelistů v roce 2004 raději zrušil svou Komisi expertů, jejímž byl Jan Karásek významným představením (a jeho blízký spolupracovník Pavel Pittermann předsedou, a i jeho mnohé chybně vystavené atesty ke zrušení Komise expertů přispěly) a namísto ní ustavil novou Komisi znalců, pracující na jiném základu. Ta ve své znalecké praxi zdokumentovala už více než sto takových chybných atestů Jana Karáska, a jak se zdá, nejde o číslo konečné. Jde přitom často o omyly tak zjevné, že je až neuvěřitelné, že se jich někdo tak zkušený mohl dopustit.

Ukázat si to můžeme na příkladu padělku černého přetisku PČ 1919 na známce 2 h spěšná obdélník, s nepřetištěným kuponem, tedy na exempláři, který jako pravý ani neexistuje (alespoň nám domá existence není známa a nevedou jej ani katalogy – v těch je jen záznam kuponů přetištěných). Ani to ale J. Karáska nevarovalo. Sám přetisk je přitom značně jednoduchý a už dlouho známým padělkem, sice poměrně zdařile napodobujícím tvar písmen a číslic, ale provedeným značně odlišně (barva, její lesk, a hlavně zcela jiná podoba otisku, včetně odlišné fuláže).

padělek přetisku

pravý přetisk

¹⁾ Důvodem údajně neměla být Karáskova touha po výdělku, ale problémy s podnikáním někoho blízkého, jehož dluhy musel platit (což však situaci těch, kdo si v dobré víře v jeho znalecké vyjádření jako pravé koupili padělky a utrpěli proto škodu, samozřejmě neřeší).

13.10.2002.

Atest:č.3787/02

Přiložená známka: Československo

Katalog známek ČSR: č.57AaK, 2 h hnědočervená
neupotřeбенá s kuponem**N á l e z :**Tato známka, s přetiskem Pošta Československá 1919, má černý přetisk a je s kuponem bez přetisku - exemplář je p r a v ý.

Známka je na zadní straně označena zkušební značkou "Karásek".

Ing. Jan Karásek.

Pro úplnost uvádíme, že známka byla jako pravá na základě ověření a atestu před lety prodána jako rarita za nemalou cenu, a když nám ji nyní její majitel předložil a zjistil, že jde o padělek, pro odstup času už nemá na kom požadovat náhradu škody. To je samozřejmě mrzuté zjištění, jehož dalším nepříznivým důsledkem může být, že takovíto oklamání a poškození sběratelů mohou ztratit chuť kupovat drahé československé známky, nebo dokonce svůj sběratelský zájem přesunou do jiné oblasti, než je filatelie. Logický argument totiž zní – komu mám věřit, když ani atest tak slavného znalce a držitele Hunzigerovy medaile (nejprestižnějšího ocenění Mezinárodní asociace filatelistických znalců AIEP)²⁾ není zárukou pravosti?

Chyby, které se staly (škody finanční i na prestiži našeho oboru), už nenapravíme. Můžeme se z nich ale poučit. Řešením je podle našeho názoru přesně opačný postup, než jak to dělaly generace našich předchůdců. Žádné omezování konkurence ve znalecké oblasti, žádné skrývání poznatků. Naopak – naprostá otevřenost, podpora a pomoc zájemcům o studium a znaleckou práci, nezištné sdílení poznatků v rámci Komise znalců. Jen tak lze omyly, pokud k nim dojde, odhalit co nejdříve, a omezit tak jejich škodlivé důsledky. To také v Komisi znalců SČF děláme, a jak se zdá, zatím snad vcelku úspěšně. Na rozdíl od minulosti je v ní sdruženo mnohem víc odborníků, a co je hlavní,

²⁾ *Tou byl oceněn v roce 1999, kdy už měl za sebou řadu chybných znaleckých výroků – což se ale právě pro chybějící zpětnou vazbu a možnost kritického přezkoumání kolegy a spolupracovníky ukázalo až později.*

jsou schopni a ochotni otevřeně, nezištně a samozřejmě kriticky spolupracovat. Výskyt padělků nově ověřených jako pravé se snížil na minimum, nebo dokonce zcela vymizel. Důsledky starých omylů samozřejmě přetrvávají. Čelit jim musíme tak, že takové známky budeme důsledně označovat razítkem PADĚLEK otištěným na jejich zadní straně, jak se to stane i v případě vyobrazené známky 2 h spěšná obdélník s padělaným černým přetiskem. ■